2020

SANSKRIT — HONOURS

Paper : CC-11

Full Marks : 65

The figures in the margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

All answers are to be given in Sanskrit using Devanāgarī script, if not mentioned otherwise.

Section – A

Unit - I

(Marks : 30)

1. निम्नोद्धृतेषु यथाभिमतं ***मन्त्रद्वयस्य*** वङ्गभाषायाम् आङ्गलभाषायां वा अनुवादः करणीयः। 5×2

(a) अग्निना रयिमश्नवत्
पोषमेव दिवेदिवे।
यशसं वीरवत्तमम्॥

(b) प्रा वेपा मा बृहतो मादयन्ति
प्रवातेजा ईरिणे ववृतानाः।
सोमस्येव मौजवतस्य भक्षो
विभीदको जागृविर्मह्यमच्छान्॥

(c) येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृल्हा
येन स्वः स्तभितं येन नाकः।
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः
कस्मै देवाय हविषा विधेम॥

(d) अहमेव स्वयमिदं वदामि
जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः।
यं कामये तंतमुग्र कृणोमि
तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम्॥

2. निम्नोद्धृतेषु यथाभिमतं कस्यचि***देकस्य*** मन्त्रस्य सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या। 8×1

(a) अ॒ग्निः पूर्वे॑भि॒र्ऋषि॑भि॒–
रीड्यो॒ नूत॑नैरु॒त।
स दे॒वाँ एह व॑क्षति॥

(b) द्वेष्टि॑ श्व॒श्रूरप॑ जा॒या रु॑णद्धि
न ना॑थि॒तो वि॑न्दते मर्डि॒तार॑म्।
अश्व॑स्येव॒ जर॑तो वस्न्य॑स्य॒
नाहं वि॑न्दामि कित॒वस्य॒ भोग॑म्॥

(c) हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भः सम॑वर्त॒ताग्रे॑
भू॒तस्य॑ जा॒तः पति॒रेक॑ आसीत्।
स दा॑धार पृथि॒वीं द्यामु॒तेमां
कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम॥

अथवा

अधोलिखितेषु सन्दर्भेषु यथाभिलाषम् ***एकतमस्य*** व्याख्या कार्या। 8×1

(a) तत्र 'अग्निमीळे' इति सूक्तं प्रातरनुवाक आग्नेये क्रतौ विनियुक्तम्।

(b) आधाने तृतीयेष्टौ प्रथमाज्यभागस्यानुवाक्या।

(c) प्राजापत्यस्य पशोर्वपापुरोडाशहविषां क्रमेणादितस्तिस्रोऽनुवाक्यास्ततस्तिस्रौ याज्याः।

3. (a) अ॒ग्निर्होता॑ क॒विक्र॑तुः
स॒त्यश्चि॒त्रश्र॑वस्तमः।
दे॒वो दे॒वेभि॒राग॑मत्॥

– मन्त्रोऽयम् ऋग्वेदस्य कस्मिन् मण्डले समाम्नातः? कोऽत्र ऋषिः, किं वा छन्दः? कविक्रतुशब्दस्य कोऽर्थः? चित्रश्रवस्तमशब्दस्य वा कोऽर्थः? मन्त्रेऽस्मिन् स्तुतायाः देवतायाः स्वरूपवैशिष्ट्यं पर्यालोच्यताम्।
1+1+1+1½+1½+6

अथवा

(b) देवीसूक्तस्य नामान्तरं किम्? सूक्तमिदम् ऋग्वेदस्य कस्मिन् मण्डले आम्नातम्? कोऽत्र ऋषिः, का वा देवता? सूक्तेऽस्मिन् कति मन्त्राः सन्ति? तेषां मन्त्राणां विशेषतामुल्लिख्य सूक्तस्यास्य दार्शनिक-तात्पर्यं विस्पष्टीक्रियताम्।
1+1+½+½+1+2+6

Unit - III

(Marks : 10)

4. (a) अधोलिखितयोः मन्त्रयोः वङ्गभाषायाम् आङ्गलभाषायां वा अनुवादः करणीयः। 5×2

(i) अनुव्रतः पितुः पुत्रो मात्रा भवतु संमनाः।
जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शान्तिवाम्॥

(ii) येन देवा न वियन्ति नो च विद्विषते मिथः।
तत् कृण्मो ब्रह्म वो गृहे संज्ञानं पुरुषेभ्यः॥

अथवा

(b) अधोलिखितेषु यथाभिमतम् ***एकतरस्य*** मन्त्रस्य सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या। 10×1

(i) सहृदयं सांमनस्यमविद्वेषं कृणोमि वः।
अन्यो अन्यमभि हर्यत वत्सं जातमिवाघ्न्या॥

(ii) समानी प्रपा सह वोऽन्नभागः
समाने योक्त्रे सह वो युनज्मि।
सम्यञ्चोऽग्निं सपर्यतारा
नाभिमिवाभितः॥

अथवा

(c) अथर्ववेदस्य कस्मिन् काण्डे भूमिसूक्तं विलसति? किं चास्य सूक्तस्य नामान्तरम्? भवदीय-पाठ्यांशमवलम्ब्य सूक्तस्यास्य उपजीव्यं काव्यसौन्दर्यं च पर्यालोच्यताम्। 1+1+6+2

Section – C

Unit - I

(Marks : 10)

5. (a) अधोलिखितयोः वङ्गभाषायाम् आङ्गलभाषायां वा अनुवादः करणीयः। 5×2

(i) कलिः शयानो भवति संजिहानस्तु द्वापरः।
उत्तिष्ठंस्त्रेता भवति कृतं संपद्यते चरंश्चरैवेति॥

(ii) तस्य ह त्रयः पुत्राः आसुः, शुनःपुच्छः शुनःशेपः शुनोलाङ्गुल इति। तं होवाच– ऋषेऽहं ते शतं ददाम्यहमेषामेकेनात्मानं निष्क्रीणा इति। स ज्येष्ठं पुत्रं निगृह्णान उवाच, नन्विममिति, नो एवेममिति कनिष्ठं माता; तौ ह मध्यमे संपदयांचक्रुः शुनःशेपे, तस्य ह शतं दत्त्वा स तमादाय सोऽरण्याद् ग्राममेयाय।

अथवा

(b) अधोलिखितेषु यथाभिलाषम् ***एकतरस्य*** सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या। 10×1

(i) ऋणमस्मिन् संनयत्यमृतत्वं च गच्छति।
पिता पुत्रस्य जातस्य पश्येच्चेज्जीवतो मुखम्॥

(ii) चरन् वै मधु विन्दति चरन् स्वादुमुदुम्बरम्।
सूर्यस्य पश्य श्रेमाणं यो न तन्द्रयते चरंश्चरैवेति॥

अथवा

(c) मनुमत्स्यकथा कस्मिन् ब्राह्मणे समुपलभ्यते? तच्च ब्राह्मणं कस्मिन् वेदे आम्नातम्? भवदीयपाठ्यांशमवलम्ब्य आख्यानमिदम् उपस्थाप्यताम्। 1+1+8

Unit - II

(Marks : 15)

6. निम्नोद्धृतेषु ***एकतमस्य*** सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या। 7×1

(a) मनसैवानुद्रष्टव्यं नेह नानाऽस्ति किञ्चन।
मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति॥

(b) यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि श्रिताः।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते।

(c) येनाहं नामृता स्यां किमहं तेन कुर्याम्?

7. (a) उपनिषद् इति शब्दस्य कोऽर्थः? बृहदारण्यकोपनिषदः प्रतिपाद्यो विषयः संक्षेपेण आलोच्यताम्। 2+6

अथवा

(b) बृहदारण्यकोपनिषद् कस्मिन् वेदे समाम्नाता? अस्या उपनिषदः कस्मिन्नध्याये जीवात्मनः उत्क्रान्तिरुपवर्णिता? बृहदारण्यकोपनिषदमवलम्ब्य जीवात्मनः उत्क्रान्तिः सविशदम् आलोच्यताम्। 1+1+6